

גליון באר הכרעה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

שלח

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון
מכון באר האמונה
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישורים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2026 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת שלח

אמונה ובטחון

עין בעין נראה אתה ה' - כגודל האמונה כך ישועת השי"ת ד
יתמו - לילך בתמימות אחר רצון הבורא ית"ש ה

תפילה

ה' שמעה תפילתי - כוחה של תפילה ט

התחזקות והתקדשות

והתחזקתם - תשובה בכל עת ובכל מצב יא
וכן היינו בעיניהם - לא יחשוב מה אומרים עליו הבריות יג
ולא תתורו - חיוב שמירת העיניים יג

ספח"ק בת עין

הנה כשמתעורר חסד עליון ית"ש אז החסד בעצמו מלמד זכות על כנסת ישראל, ומה הוא הלמוד זכות ש'נושא עון', היינו ששם א"ל שהוא בחינת חסד עליון (זח"ג ל:) כביכול נושא עונותיהן של ישראל לעצמו, היינו כביכול, אני חייב בדבר זה שכנסת ישראל עושים עונות ח"ו, שאילו לא היה להם צרות הללו בוודאי היו עושים רצוני באמת, ואילו היה להם פרנסה בריוח ולא יהיו מחוסרי פרנסה כמו עתה, בוודאי היה להם פנאי יותר לעשות רצוני. ואלו לא היה להם בחינת הסתרה כזו, והיו יכולים להסתכל ביקרא דקוב"ה, בוודאי היו משתוקקים ונכספה וגם כלתה נפשם לה' עד כלות הנפש ממש.
(בת עין, דרוש לסוכות ד"ה או יבואר)

פרשת שלח

'והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה' (שמות ו ח), ולכאורה נראה שהרי זה ממש כאותה טענה שאמרו ישראל 'היש ה' בקרבנו אם אין' (שם יז ז) שעל כך נענשו מיד 'ויבוא עמלק', וממילא פשיטא שלא ניתן לומר בזאת על יהושע וכלב שהיו מסופקים אם חפץ בנו ה' אם לאו ח"ו, ועל כן צריך ביאור כל דבריהם.

ומבאר ה'תורת אמת', כי אכן 'אם חפץ בנו ה' אינו לשון ספק, כי אז היה לו לומר 'אם יחפץ בנו ה' בלשון עתיד, ואפילו אם תמצי לומר שדיבר הכתוב בלשון עבר אך עדיין היה צריך לומר 'אם חפץ', אבל לשון חפץ מורה שכך היתה כוונתם, שאם יהיה קבוע בלבבנו באמונה שלימה בלי שום ספק ופקפוק שאכן חפץ ה' בנו אזי והביא אותנו אל הארץ הזאת, כי גדולה האמונה להחיש את הישועה, והנהגתו ית' נקבעת כפי תוקף אמונתו של האדם, שככל שהאמונה ברורה אצלו יותר בפשיטות ובתמימות בלי שום ספקות ופקפוקים ח"ו כן נוהג ה' עמו^א, וככל שתתחזק האמונה בלב האדם שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, כך

עין בעין נראה אתה ה' - כגודל האמונה כך ישועת השי"ת בפרשתן (יד ו-ח), 'ויהושע בן נון וכלב בן יפונה וגו', ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמור הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד, אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש'. הקשה הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (תורת אמת) מה חידשו יהושע וכלב בכל דבריהם, והלא גם המרגלים אמרו 'באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא' (יג כז), אלא שהוסיפו למעון 'אפס כי עז העם היושב בארץ... כי חזק הוא ממנו' ואי אפשר להיכנס לשם, ומה הועילו יהושע וכלב באמרו 'אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו, הרי אין זה אלא ספק - אם חפץ בנו ה' ואז אכן ינצלו מידי יושבי הארץ אם לאו, והלא קיי"ל ש'אין ספק מוציא מידי וודאי', כיצד יכניסו עצמם לסכנה.

וביותר יש לתמוה, היאך אמרו יהושע וכלב 'אם חפץ בנו ה' והביא אותנו' שנראה כאילו הם מסופקים בדבר ח"ו, והרי הקב"ה בעצמו נשבע על הדבר ואמר

א. דוגמא לדבר במעשה שהיה לפני כמה שנים בארה"ב, איש יהודי שהיה רחוק משמירת התורה והמצוות, ישב בבית האסורים מחמת ענין מסוים, בשבתו תחת סורג ובריח התקרב אל דרך התורה והמצווה ע"י רב חשוב שנהג לבקר פעם בשבועיים בבית האסורים, בתחילת דרכו קיבל על עצמו ללמוד הלכות שבת ולקיימם למעשה, הרב הנ"ל עזר וסייע לו רבות בדרכו החדשה, ובשקידתו על תלמודו, גם הביא לו ספרים על הלכות שבת בשפת הענגליש (אנגלית) כדי שיוכל ללמוד בהם בכוחות עצמו.

באחד הפעמים כשביקרו הרב מצאו שהוא 'שמח וטוב לב', שאלו הרב 'מה כל הרעש' - מה הביאך לידי התרגשות גדולה כזו, ענהו היהודי ה'יושב' בבית האסורים, למדתי בספרים שהבאת לי שכך אמרו חז"ל (שבת קיח:) 'אילמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים', מעתה החלטתי, א"כ, אף אני אשמור שתי שבתות ואצא מיד מבית האסורים, ואיך לא אתרגש כאשר הנני מובטח שבעוד כמה ימים אצא לחפשי ואשוב לביתי... ענה לו הרב בצער ובכאב, ידידי, עם כל ההערכה שהנני מעריך ומחשיב אותך, צר לי להודיעך שטעית בהבנת דברי חז"ל, כי הם דברו על הציבור, כל הכלל כולו, על גאולת עם בני ישראל בבוא לציון גואל, אבל יחיד שנמצא במאסר אין לו שום הבטחה שע"י שמירת שתי שבתות יצא לחפשי ממצבו, ואתה שנגזר עליך לשבת כאן בבית האסורים חמש עשרה שנה אל תשהה בדמיונות כי קרובה ישועתך לבוא. אך הלה נשאר בשלו, באמרו, לא נזכר בשום מקום שדברי חז"ל מיד נגאלין מדובר רק על הכלל, ובוודאי גם ליחיד כן, והוא נשאר בתקוותיו.

והנה הרב לא הספיק לבקר שם בבוא הזמן אחר כשבועיים כדרכו תמיד, וביקר רק אחר חודש ימים, ולתמהונו ופליאתו לא מצא שם את היהודי הנ"ל, ונאמר לו שיצא לחפשי לפני שבוע, וכבר כמה ימים לפני שחרורו 'התנבא'

דרך הנהגת הקב"ה היא כפי מידת האמונה שיש לו לאדם בן הוא נוהג עמו.

זכה דברי הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (פר' בשלח בדר"ה והנה ידוע) 'אם אדם בטוח בה' שהשי"ת יעשה לו כל צרכיו, גם למעלה ממלאין לו כל משאלותיו. אבל אם אדם הוא תמיד על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו אזי גם למעלה יחסר פרנסתו. ולכן אשרי איש שלא ישכחך ושם בטחונו בה', כי אז ה' צילך - כמו שהוא בוטח בה' שיעשה לו כל צרכיו בן יתן לו ה' כל צרכיו, וכבר כתיב (חבקוק ב ד) 'צדיק באמונתו יחיה', שעל ידי אמונת איתן שבו ממשיך עליו 'חיים' עם כל הפירושים שבו.

יתמו - לילך בתמימות אחר רצון הבורא ית"ש

בריש פרשתן (יג ב), 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל וגו', הקשה הרה"ק ה'דברי בינה' מביאלא זי"ע מדוע נאמר 'שלח לך אנשים' ולא 'שלח אנשים', והקושיא תגרל ביותר,

יזכה לראות בעיניו בחוש האך היה הכל לטובה בטוב הנראה והנגלה, וזהו שאמרו יהושע וכלב לבני ישראל אם תאמינו באמונה שלימה שחפץ ה' בנו - אזי יביא אותנו הקב"ה לארץ ישראל. והביא ראיה וסמך לדבריו ממה שתירגם אונקלוס אם רָעָא בְּנָא קָדָם ה' - אם רצון בנו לפני ה', שלא תירגם כפשוטו אם ה' רוצה אותנו, אלא אם הרצון בנו, כלומר שתיקבע בקרבנו האמונה בחזקה וכיתר כל תימוט שאכן חפץ ה' בנו או אז נזכה לראות בישועת ה'.

זכר נודע מה שכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ד"ה ויבוא) בשם הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע כי 'אמונה' הוא גם מלשון המשכה ונידול, וכמו שנאמר (אסתר ב ז) 'ויהי אומן את הדסה', וכלשון קדשו, כי באמונה יש כח זה, שע"י האמונה יומשך הדבר הזה ממקורו ויבוא, היינו ע"י שהוא מאמין בהשי"ת ובוטח בו באמונה שלימה על שום איזה דבר, אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלימות, עכ"ל. והיינו כאמור, כי

בפני ידידיו שבקרוב הוא יוצא מבית האסורים... כאשר חקר הרב מה וכיצד אירע הנס הגדול, סיפרו לו סיפור מופלא, שאותו ה'שופט' ששפט אותו ופסק לו חמש עשרה שנות מאסר הזקין והפסיק את עבודתו בבית המשפט, מכיוון שכן החליט לכתוב זכרונותיו מהמשפטים היותר קשים וכבדים ששפט אותם, ובכלל אלו היה משפטו של היהודי ה'משוחרר' הנ"ל, והנה, כאשר עבר השופט על כל שטרות החוב שלו, העדויות והדיונים וכו', הרגיש שהגם שהואשם בפשע נורא המחייב את הפושע מאסר לט"ו שנה, מכל מקום לא היו לא עדים ולא כל הוכחה שהוא אכן פשע כזאת וכזאת, והשופט ההוא בהיותו איש אמת בא לידי החלטה שטעה אז בעת המשפט... ומשם קצרה הדרך עד שהוציאוהו לחפשי (ספר מחזה אליהו בהקדמה לח"ב, בפקודיך אשיחה ח"ג עמוד רכ"ה-רכ"ח, ששמעו ממני ששמעו מהרב בעל המעשה). שמא תאמר, וכי רק אותו יהודי שישב בבית האסורים שמר שתי שבתות כהלכתן שזכה הוא לגאולה, ואטו רבבות אלפי ישראל אינם שומרים ח"ו, אכן התשובה ברורה בעליל ופשוטה עד מאוד, איש זה האמין בכל ליבו ונפשו בהבטחת חז"ל שמיד היו נגאלין, על כן זכה ל'גאולה', ועל דרך זה ייאמר לכל דבר ועניין, שכפי תוקף אמונתו של האדם - כן זוכה ל'גאולה' וישועה בכל מה שזקוק לו.

מין הבאר

כה מסופר על הרה"ק מלעכוויטש זי"ע, 'מעשה והביאו אל מעונו בלכוביץ' יהודי מתושבי הכפרים הסמוכים שנשברה רגלו באופן קשה, ציוה מרן ז"ל שיכניסוהו אליו בין מנחה למערב ושכיבוהו על גבי מיטה שניצבה בחדרו. עשו כדבריו ונכנס הוא ז"ל אל החולה ואמר לו, אמור אחרי 'אתה גיבור לעולם ה' מחיה מתים וכו' סומך נופלים ורופא חולים וכו' עד ברכת מחיה המתים', אח"כ שאל אותו אתה מאמין בכל זה, והשיב החולה הן, אך מרן ז"ל גער בו 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני', אמור שנית אתה גיבור וכו', ושאל אותו שנית אתה מאמין והשיב החולה הן, אך מרן ז"ל גער בו כבתחילה, וחזר איתו פעם שלישית עד שהחולה צעק בכל כוחו אני מאמין בכל זה, אני מאמין. מיד ציוה עליו שירד מן המיטה והנה רגלו בריאה כמאז ומקדם, אך כדי שלא יתפרסם הדבר אמר מרן ז"ל שישאווהו לאכסניא ושם ישכב עוד 'מעט לעת', ואמרו ששכיבתו ביום זה הייתה קשה על החולה ביותר אחרי שכבר הבריא לחלוטין' (הובא בתורת אבות, מעשי אבות נה).

באר הפרשה - פרשת שלח

הודו שאכן 'הערים בצורות גדולות מאד', אך טענו כנגד סברת משה רבינו ואמרו דעו נא שאעפ"כ עז העם הזה - יושביהם חזקים ביותר, ושלל בדברי משה שאמר שאם הם יושבים במבצרים סימן שהם חלשים.

וזה היה מקור וסיבת טעותם², כי האמת היא שבאשר רואים בעיניים ובעיני השכל כנגד דברי התורה, אזי צריך לילך בתמימות ולבטל דעתו מפני התורה הק' בלא לזוז מאומה³, ולא לנסות 'להתחכם' ולילך אחר ראות העיניים וסברת השכל. ועל פי זה מבאר מה שנאמר שלח לך אנשים, כי אכן היה 'לשובתך', שלימוד גדול למדנו מכאן לכל התורה, לילך בתמימות ולקיים בעצמו מה שנאמר 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך'.

ומוסיף לכתוב בהרחבה בזה הלשון, וזה הוא לימוד לדורות, שאל יראה האדם בשכלו להיפך מהתורה⁴, ואעפ"י שרואה בהכל דברים ישרים אבל

שהלא לך משמעו לשובתך [ועל דרך שפירש רש"י את הנאמר באברהם אבינו 'לך לך' (בראשית יב א) - 'להנאתך ולשובתך'], ואיזה טובה היתה לו משילוח המרגלים.

ומבאר בהקדם מה שיש להתבונן היאך אירע קלקול גדול כזה על ידי המרגלים [אשר היו ראשי בני ישראל] ומה היה שורש ה'טעות' והחטא ששגרו לכל אותו מעשה, אלא שהנה משה רבינו אמר להם 'וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב וכו' ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים' (יג יח-יט), ופירש רש"י 'סימן מסר להם, אם בפרושים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין חלשים הם' [שצרכים לחומה שתגן עליהם], אכן המרגלים אמרו כאשר שבו מן הארץ 'אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד', והרי שהם

ב. ויש להביא סמך ו'בניין אב' לדבריו, ממה שכתב רבינו ה'תרומת הדשן' (ביאורי מהרא"י) ליישב את הסתירה הנודעת בדברי רש"י, שמצד אחד כתב על האמור (פסוק ג) 'כולם אנשים - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו', ומאידך כתב בהמשך העניין (פסוק טז) 'ויקרא משה להושע וגו' - התפלל עליו, י-ה יושיעך מעצת מרגלים', והיאך ניתן לומר שהיו כשרים באותה שעה אם היה נצרך להתפלל על יהושע שינצל מעצתם.

ומבאר התרומת הדשן חידוש נפלא, בזה"ל, ודאי כך היה הענין, בתחלה כשהובררו (לשליחותם) כשרים היו, וצוה להם משה שליחות על פי ה' לראות את הארץ כיצד היא נוחה להיכבש. (אלא שלאחמ"כ) ונצנץ בהם יצר הרע, וחזרו למשה (ובקשו ממנו) למסור להם סימנים בארץ - אם טובה ואם רעה, ואת העם החזק הוא הרפה והכרכים אם מבצרים, והרגיש משה שכוונתם לרעה, דמה להם לחקור יותר ממה שנצטוו וכו', וכשהרגיש בהם יצר הרע התפלל על יהושע, עכ"ל. הא למדת כי עצם בקשת ה'חקירה' הראתה לו למשה שסרחו ואבדו כשרותם...

ג. פעם שאל הגאון רבי יחזקאל אברהמסקי זצוק"ל את הגרי"ז מבריסק זצוק"ל (שהיה מחמיר לענין צאת השבת וכו"ב, כשיטת רבינו תם) היאך אפשר להבין את שיטת 'רבינו תם' בעניין 'צאת הכוכבים', הרי אם נביט השמימה ניווכח לראות שהשמש שקעה זה מכבר, והיאך אפשר לומר שעדיין יום בזה השעה, ענהו הגרי"ז 'אין מביטים בשמים בכדי לקבוע את המציאות, אלא ב'שולחן ערוך', ואם שם נכתב שעדיין יום, עדיין יום הוא'.

ד. וכמו שרמזו לה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם בפרשתו) בקרא בפרשתו (יג כט) 'עמלק יושב בארץ הנגב', כי ידוע מאמר חז"ל (ב"ב כה:) 'הרצה להחכים ידרים', נמצא שה'נגב' זהו צד דרום רומז לחכמה, ומי שמתנהג ב'חכמה יתירה' (ב'אויבער חכמ'קייט) - כשאין מקומה נכון וראוי, זה נחשב כמעשה עמלק.

וכך איתא ב'בעל הטורים' על הפסוק 'שלח לך אנשים', ש'סופי תיבות' עולה לתיבת 'חכם', וכלומר, שלח לך והרחק ממך את ה'חכם' המתחכם, ולמד ממעשה המרגלים שע"י החכמה יתירה - אויבער חכם'קייט, קלקלו הכל. יש שדרשו טעם לשבח בהא דאיתא בגמרא (מכות כד:) 'כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים', ולכאורה מדוע יצא דווקא 'שועל' מבית קדשי הקדשים ולא בעל חי אחר, אלא רמז יש בדבר, שועל הוא הפקח שבחיות (ברכות סא:) ועל ידי ה'פקחים' המתחכמים בדעתם נגרם חורבן בבית קודש הקדשים...

ה. בפרשתו (טו לב), 'ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת', והנה מבואר ב'תרגום יהונתן', שהמקושש היתה כוונתו לשם שמים, כי עד אותו מעשה כבר ידעו בני ישראל מצוות שמירת שבת, אך עדיין לא נודע להם עונשו של המחלל שבת, על כן עמד וקושש עצים בכדי שיהרגו אותו ומעתה ידעו כל הקהל עד כמה נורא האיסור וחומר העונש, ולמען ישמעו ויראו.

ביון שהיא יציאה אפילו גדר קטן מהתורה הוא אסור¹. שלהם כדי שיהיה להם פרנסה², וזה איסור גמור³, וזה וכמו בדור הזה שרוצים ללמוד חכמות חיצוניים והמלאכות שמרומז בפסוק (יד ט) 'ואתם אל תיראו את עם הארץ

ואמרו בעלי המוסר, שיש מקום להקשות ב'צריך ביאור', כי לכאורה מקושש זה הוא מצדיקי הדורות... שהסכים למסור עצמו למיתה בכדי שילמדו כל העם את חומר הענין של חילול שבת, ולא מצינו שמתייחסים אליו כך... אלא ביאור הדבר, כי אין לנו לזוז מדיני התורה ואפילו עבור תועלת רוחנית, ואל יעשה שום חשבונות לעצמו... ואדרבה, ראה נא את החורבן הנורא שנגרם כתוצאה מאותו מעשה של המקושש שהלך אחר סברת השכל כנגד דיני התורה, שהנה מבואר ברש"י (ומקור הדברים הוא ב'ספרי' פסקא קיג) שבני ישראל שמרו שבת אחת כהלכתה ובשבת השניה כבר נתחללה על ידי המקושש, וכבר איתא בגמ' (שבת קיח:): 'אלמלי שמרו בני ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים', נמצא שאילו לא היה עושה המקושש 'חשבונות' לעצמו, אלא היה שומר שבת כמו שנצטווה אזי היו נחשב ש'שמרו בני ישראל ב' שבתות' ומיד היו נגאלים. נמצא שכל עיכוב זמן הגאולה עד עצם היום הזה, הכל הוא בגלל ההליכה אחר סברות השכל כנגד דברי התורה... והדברים נוראים...

ו. מובא בגמ' (עירובין כא:), מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורין והיה ר' יהושע הגרסי משרתו, בכל יום ויום היו מכניסין לו מים במדה, יום אחד מצאו שומר בית האסורין, אמר לו היום מימך מרובין שמא לחתור בית האסורין אתה צריך, שפך חציין ונתן לו חציין, כשבא אצל ר"ע אמר לו, יהושע אין אתה יודע שזקן אני וחיי תלויין בחייך, סח לו כל אותו המאורע, אמר לו תן לי מים שאטול ידי, אמר לו לשתות אין מגיעין ליטול ידיך מגיעין, אמר לו מה אעשה שחייבים עליהן מיתה מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חבירי.

ואמר הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע, שהנה רבי עקיבא היה מצטער כל ימיו - מתי יבוא לידי ואקיימנה (ברכות סא:), שאיפתו העליונה היתה לזכות לקיים 'בכל נפשך', ולמסור עצמו על קדושת השם, ומעתה לכאורה עדיף לו לאכול בלא נטילת ידיים (ולעבור על איסור דרבנן) בכדי שיזכה לקיים את המצוה הגדולה של מסירות נפש (כי אם לא יאכל הרי ימות מרעב, ולא יהיה בין החיים כשיבואו הרשעים להרגו על קידוש ה'), ואעפ"כ אמר מוטב אמות מיתת עצמי ולא למות על ידי מלכות הרשעה על קדושת שמו, שאין לעבור אפילו על איסור דרבנן בשום צד שבעולם, ואפילו אם יפסיד את כל שאיפותיו הקדושות שכל ימיו היה מצטער עליהם להשיגם.

ז. מעשה באיש יהודי שנתפס ל'טיפה המרה' והיה שותה לשכרה יומם ולילה לא ישבותו, פעם תפסוהו חבריו כרגע לפני השתיה - כשעדיין היה בקבוק השיכר ביד ימינו והפקק ביד שמאל, והיו ידידיו ורעיו מפצירים ומתחננים אליו, עזוב מנהגך הרע, והראו לו איך שאיבד כל פרנסתו ע"י שתייתו, וקרע את 'שלוש ביתו' ולא עוד אלא שכל סובביו מתרחקים ממנו... ענה להם ה'שיכור', שמעו נא רבותי דיינים מומחים, ראו נא את הבקבוק 'זעקס און ניינציגער' (תשעים וששה אחוץ אלוהול) אשר בידי וריחו נודף, אכן, יש תשעים וששה טעמים מדוע כה גרועה שתייתי, אך מה אומר לכם 'טעמו' של בקבוק 'תשעים ושש' הלז גובר על כל ה'טעמים' שלכם...

והנמשל, פעמים שנראה לאדם כי טוב ויפה לעשות מעשה פלוני, אך אם יראה שאינו על פי דרך התורה, אף אם נראה לו כי תועלת רבה תצא מכך, יעמיד לפני עצמו חומה, ויזעק לעצמו אחר ה' נלך כחק בלי טעם, וכל ה'טעמים' לנהוג כרצוני בטלים ומבוטלים כנגד רצון הבורא.

ובזה ביארו את האמור בסוגיא דקטורת (ירושלמי, יומא פ"ד ה"ה), 'ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה (ויקרא ב יא) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו', וכל הרואה יתמה, מדוע דייקא בקטורת שאלו 'ולמה'... והשיבו 'מפני שהתורה אמרה', מדוע לא שאלו כן בהלכות שבת - ולמה אין מדליקין האש בשבת... מפני שהתורה אמרה, וכיו"ב בשאר מצוות, אלא, כי הקטורת הייתה עשויה להעלות ריח, ואם כן יש מקום לומר שנוסיף עליה דבש, ועי"ז יתרבה וישתבח ריחה לעילא ולעילא, ונראה שע"ז יתקיים רצון הבורא ביתר הידור, לזה אמרו מפני שהתורה אמרה, אף מה שנראה לך כמסייע לקיום התורה, אם אמרה תורה בפירוש אל תעשה כן הרי עליך ללכת אחרי התורה כחק בלי טעם, ולא ללכת אחר שכלך ה'מבין' כי כך וכך עדיף לעשות...

ח. ודבריו הבורחים כגחלי אש הינם כ'נבואה הנצרכת' לדורנו אנו, וביותר כלפי אותם כלים מאררים טמאים ומשוקצים, אשר יש העומדים בנסיון של 'צורך פרנסה'... ובטוחים הם שאין יכולים להתפרנס בלי להחזיק באותו 'כלי' בכל שם שיש לו... ואף אם נניח שכך נראה פני הדברים אך אעפ"י שרואה בהכל דברים ישרים אבל כיון שהיא יציאה אפילו גדר קטן מהתורה הוא אסור, ובפרט שהקב"ה יכול להביא את הפרנסה גם מבלי להשתמש באותם כלים...

באר הפרשה - פרשת שלח

לשון חשיבות, א"כ כיצד נפלו לאחמ"כ 'מאיגרא רמא' לבירא עמיקתא' כל כך.

ומבאר הרה"ק ה'שם משמואל' (שנת תרע"ז) שכבר כתב רש"י על הפסוק (דברים יח ג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' - התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו, ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם לא תתהלך עמו בתמימות אז לא תהיה עמו ולחלקו... ואילו לא היו מאבדים את ה'תמימות' אלא היו ממשיכים במסעם לארץ ישראל מבלי לחקור כיצד יצליחו לכבוש את הארץ אזי בוודאי היו מנצחים, וכמו שכתב רש"י (פרשת דברים) דאם לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לבלי זיין, אך מאחר שאבדו את מידת התמימות וחקרו אחר העתידות שוב לא היו עם הקב"ה, וכבר אין שום תימה על כך שהגיעו

כי לחמנו הם', דהיינו שאל תתבוננו בדרכיהם כי לחמנו הם שרוצים ליתן לנו לחם ופרנסה, כי באמת הכל הבל וריק, וכל הפרנסה שלהם מצידם הוא כמו רק הצל, וזה 'סר צלם מעליהם' שאין בהם ממש רק כמו הצל, ובוז יהיה סר צלם מעליהם, וה' אתנו אם נתחזק בה' ויהיה אתנו אז אל תיראום, ותראו שאין שום פרנסה בפרט פרנסת איש ישראל אין עומד תחת הזמן רק תחת השי"ת בלבדו הזן ומפרנס את הכל, עכ"ל.

דברים נוראים מצינו עד היכן יש סכנה בדבר, באותם 'התחכמויות' למיניהם, שהנה כתיב (יג) 'וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים ראשי בני ישראל המה', וברש"י, כולם אנשים, כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו. ותמוה הדבר עד מאד, מאחר שהיו כשרים עד שהקב"ה בעצמו העיד על כשרותם וקראם 'אנשים'

ו'באמת הכל הבל וריק, ואם נתחזק בה' ויהיה אתנו אז אל תיראום, ותראו שאין שום פרנסה בפרט פרנסת איש ישראל אין עומד תחת הזמן רק תחת השי"ת בלבדו הזן ומפרנס את הכל'.

שמעתי ממכרי בעל המעשה - אברך חשוב הדר בעיה"ק צפת ת"ו, כי בני ביתו חיפשו ותרנו אחר 'מקום עבודה' בתחום הגרפיקה (graphics), ובכל אתר ואתר שהציעה עצמה לעבודה ביקשוה לשלוח 'קורות חיים'... וכן עשתה אולם לא נקראה לבוא, עד שבאה ישועתה ונתקבלה לעבוד באחד המוסדות הנודעים דשם בין אנ"ש החרדים לדבר ה', ויהי ביום הראשון משהחלה בעבודתה גילתה כי האינטרנט דשם פרוץ... מיד ניגשה לחדר המנהל וטענתה בפיה שלא תוכל בשום פנים ואופן לעבוד עם אינטרנט פרוץ, אמר לה המנהל, הענין יסודר עד למחרת, שהרי כולנו כאן 'חרדים'... אך בפועל לא נעשה מאומה בענין, ולמחרת כששבה לעבודה מצאה שעדיין לא נגדרה הפרצה כלל וכלל. ושוב ביקשה מהמנהל בקשתה מאתמול ונענתה באותו לשון ממש..., משראתה ביום השלישי שלא זו מאומה עזבה את העבודה בצהרי היום והודיעה לאחראים עליה כי מקומה פנוי להבא בתור... ובלב שמח (ודואג מעט על הפרנסה מה תהא עליה) שבה לביתה, לא עברה כמחצית השעה, והטלפון מצלצל בקול... מהצד השני דיברו מנהלי 'כתב עת' (עיתון) גדול וידוע בעיר נתניה, וכה אמרו לה, לפני כארבעה חדשים שלחת הנה קורות חייך, משום מה עתה עברנו עליהם שוב וזקוקים אנו לעבודתך, בתנאים נוחים פי כמה, שאינה זקוקה לצאת מביתה לעבודתה, ושכרה ישולם בכפליים ממה שהובטח לה באותם המוסדות, כי אכן, 'אין אדם שומע לי ומפסיד' (דבר"ד ה) ו'ברוך משלם שכר טוב ליראיו'.

ט. וכי תאמרו מה נאכל... אך שמעו למשל נפלא ששמעתי אשר הוא מבאר ביותר את כל הסוגיא... מעשה באיש בער לא ידע, שהעמיד דוד מים קרים על האש בכדי שירתחו, ומפעם לפעם הכניס כלי המודד את חום המים (מדחום) בכדי לדעת מידת החום, אלא שאותו כלי לא היה ביכולתו למדוד יותר מחום של ארבעים מעלות (degrees), וכאשר רתחו המים והעלו בועות והיתה היד סולדת בהן 'כדבעי' הכניס הלה את הכלי המודד ועיין בו והכריז בקול, ב"ה, המים הגיעו למידת ארבעים מעלות... אמרו לו בני ביתו, כיצד יתכן הדבר, הבט בדוד ותראה שהוא רותח ביותר, השיב להם בטיפשותו, הכלי 'אומר' שמידת המים היא ארבעים מעלות ותו לא, כיצד ניתן להתווכח בכלל... אך כסיל זה לא ידע ולא הבין שהכלי מוגבל ואינו יכול למדוד חום שהוא מעל ארבעים מעלות, ואי אפשר להביא ראייה ממנו כלל...

על דרך זה ממש הוא גם לענייננו, שכל האדם אומר לו שאי אפשר להתפרנס אלא באופן האסור, כיוצא בדבר שכל האדם מורה שעדיף לזוז מדיני התורה בכדי להרוויח דבר מה ואפילו כדי להרוויח תועלת רוחנית, הרי באמת שכל הדעה בינה והשכל של האדם הוא 'כלי' מוגבל ביותר (וכמו המדחום המקולקל)... אל תביא ממנו ראייה והוכחה לשום דבר, אלא בטל דעתך לדעת התורה...

למטה ראובן וכו') ואילו באפרים לא כתיב כן, ושעם הדבר, כי רצה הקב"ה למנוע אותם מחטא ולהצילם מרדת שאול תחתיה, לכן עמד וצירף לכל אחד מהם (בעיבור נשמה) את ראש שבטו, וכגון, לנשיא שבט ראובן 'שמוע בן זכור' צירף את נשמת ראובן בן יעקב, ולשפט בן חורי נשיא השמעוני צירף את נשמת שמעון בן יעקב, וכן לכל נשיא ונשיא. והנה, בהגיעו ל'שבט יוסף' שנתחלק לשני שלוחים, עיבר את נשמת 'יוסף' בשליחו של שבט מנשה, אך יהושע שהוא משבט אפרים נשאר ללא עיבור שבט, וסכנתו הייתה גדולה, כראות משה כי כך עלה לתלמידו יהושע, עמד והתפלל עליו שלא יכשל בדבר, ובזכות תפילתו נתעברה בו נשמת 'לוי' (שהרי לא היה 'מרגל' משבט לוי).

ומוסף האריו"ל, שסוף דבר היה שכל הנשיאים הרעו מעשיהם, ואז נסתלק מכל אחד מהם נשמת השבט (ומוסף שם בשעה"פ, שאפילו נשמת האדם עצמו מסתלקת בעת שהוטא ל"ע, וכ"ש נשמת הצדיק השוכנת בקרבו בסוד העיבור), וזלתי בלב ויהושע שניצולו בזכות ה'תפילה"א. בלב - כדאיתא בגמרא (סוטה לד:) 'אמר רבא מלמד שפירש בלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן, אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים' (עיי' בזה"ק קנח:), יהושע - כי משה התפלל עליו י-ה ישיעך מעצת מרגלים' (ורק עיי' זכה לעיבור של 'לוי').

להיכן שהגיעו... כי לולא ה' עזרתה לנו אין ביד אנוש להחזיק מעמד כלל.

וז"ל ה'שם משמואל', אך הנה כתיב תמים תהי' עם ה' אלוקיך, פירש"י אז תהיה עמו ולחלקו, ומתנאי התמימות שלא יחקור על העתידות ולא יתחכם לילך אחר דעתו אלא להיות בטל לרצון השי"ת'. וכמו שאמרו ישראל על הים 'אין לנו אלא דברי בן עמרם', אף שלא ידעו אז כיצד תהא הצלתם וגם לא ראו כל דרך להצלתם. ומובן שבמה שאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ, זו היתה נטיה מדרבי התמימות, וממילא נסתלק מהם שם ה' שהיה עמם (עיי"ש עוד).

הן הן הדברים אשר פירש הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ע"י תורת משה ד"ה במדבר) במה שאמר הקב"ה בעונש על חטא המרגלים 'במדבר הזה יתמו' (יד לה) שבני ישראל יתעכבו ארבעים שנה במדבר עד ש'יתמו' - ישובו להיות תמימים ויחזרו למדרגתם הראשונה בשלמות התמימות עמו ית'.

ה' שמעה תפילתי - כוחה של תפילה

בפרשתן (יג ה-יא), 'למטה אפרים הושע בן נון וכו', למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי'. ומבאר האריו"ל (בשער הפסוקים) הטעם שלגבי מנשה נזכר גם 'למטה יוסף' (כמו שמוזכר בן בכל שאר השבטים,

י. כה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם) וז"ל. המרגלים היה כוונתם לטובת ישראל לבד, שראו שבני ישראל שרויים במדבר במצב טוב מאוד, לומדים תורה אצל משה רבינו ע"ה, ואין להם שום טרדה מטרדת עולם הזה, לא ממזון ולא מכסות, רק כולם עוסקים בעבודת הש"י, וניזונים לחם מן השמים. והיו חסים על ישראל שלא יכנסו לארץ כי שם יהיה להם טרדות עולם הזה בעבודת הארץ, וסיכנו עצמם עבור טובת ישראל, ופעלו שנתעכבו ישראל במדבר עוד ארבעים שנה, וניזונו לחם מן השמים. ואעפ"כ לא היה זה לרצון בשמים, משום שלא טוב לומר עצות בהנהגת הש"י, שמסתם כמו שמנהיגין משמים כן הוא לטובתנו.

עוד הביא שם בזה הלשון, רק מה שנחשב להם לחטא - למה חדשו סברות מלבם, שהיה להם לילך בתום, להתאמץ ליחל להנהגתו יתב"ש. כלומר ללכת בתמימות בלי חשבונות, והיכן שהקב"ה מעמיד את האדם משם יעבוד אותו...

יא. כבר אמר הרה"ק מקאברין זי"ע בלשון הפסוק (משלי כא ל) 'אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה'', כי 'אין' בשפת האידיש הוא 'אחד', 'אין' חכמה ו'אין' תבונה, ר"ל חכמה אחת ועצה אחת ותבונה אחת יש, והיא נגד ה' - לשפוך לפניו שיחו בכל עת מצוא.

כה סיפר הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל ברצותו לבאר מהותה של תפילה, פעם ראיתי אברכים 'לומדים' בשעה שהם עוסקים בסוגיות החמורות שבש"ס, ואחד מהם נתייגע ליישב את קושיית הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע, ואחר שעות ארוכות האיר ה' עיניו בתירוץ נפלא, ממש פלאי פלאות 'כפתור ופרח', והיו הדברים מאירים ושמחים כנתינתם בסיני, עד שהיה התירוץ שווה בעיניהם \$ 1,000,000 (מיליון דולר), ויהי כי כן מיהר אחד האברכים וירד

ההוא ימותו, וכדכתיב (שם) 'אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו', וגזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרע, אולם משה רבינו בבח תפילותיו דחה את פעולת הדין בפועל בארבעים שנה [ור"ל, כי בעצם היו צריכים כולם למות כאחד בבת אחת תיכף ומיד, אלא שנדחה הדין ונמשכה מיתתם למשך ארבעים שנה], ונמצא שהועילו התפילות הרבה לאריכות ימיהם², ומכאן נלמד על כל גזר דין שיש עמו שבועה שבבחי התפילה לדחות את הפורענות, וכגון אם אף גזר מיתה ח"ו עדיין יש מקום להתפלל לאריכות ימיו ושנותיו³, ושיתבצע הדין לאחר זמן⁴.

מכאן נלמד במעלת התפילה, שהרי כל כך גדולה הייתה סכנת המרגלים עד שאפילו 'עיבור השבט הקדוש' לא הועיל להם להצילם מעצת רשעים, ואפילו הכי ניצולו יחושע וכלב על ידי התפילה, ללמדך שהתפילה מועילה אף יותר מזכות אבות.

ודע כי אין תפילה החוזרת ריקם מבלי שתפעל פעולתה לטובה, ואל תשיביני, מה 'עלה' בסופם של כל אותם התפילות שהרבה משה רבינו לעורר רחמים על ישראל אחר חטא המרגלים, ולכאורה נראה שלא נתקבלו. אמנם, שמע נא לדברי ה'רבינו בחיי' (יד לה), שבאמת היה כאן 'גזר דין שיש עמו שבועה' שכל הדור

למכולת (גראסערי) לשלם בזה את חובו הגדול שמה בסך \$ 20,000, ועוד ביקש לקבל מהמוכר את העודף (\$ 980,000), אבל לפליאתו בעל המכולת הביט עליו כמי שנטרפה דעתו, באמרו, אכן תירוצך זה שווה מיליון דולר, אבל כאן במכולת משלמים בכסף ממש... כיו"ב ביאר הגר"י, אף שבוודאי גדולה מעלת ה'תורה' מעל הכל וכמו שאמרו (פאה א א) 'ותלמוד תורה כנגד כולם', אבל אי אפשר לשלם עי"ז על השפע אשר אנו רוצים לקבל מן השמים, אלא התשלום הוא רק בתפילה, רק ע"י ממשיכים שפע רב בכל העולמות...

יב. ולכשנתבונן בדבר נמצא שלא היה בזה רק 'דחייה' ותועלת לאותו דור בלבד, שכן אותם האנשים שהיו צריכים למות מיד והתארכו ימיהם על ידי התפילה הולידו במשך הזמן בנים שמהם נברא המון בריות לאין תכלית עד סוף כל הדורות, והרי שאותה תפילה פעלה לעולם ועד.

יג. צא ולמד על מעלת התפילה כשהיא באה ממעמקים בידיעה שאין עוד מקור לישועה בלתי ישועת ה', שהנה נאמר בפרשת המרגלים (במדבר יד כא-לה), 'חי אני [פירש רש"י 'לשון שבועה'] וימלא כבוד ה' את כל הארץ... אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם... במדבר הזה יתמו ושם ימותו'. נוראות מצינו בדברי התוס' המביא את שיטת 'רבינו תם' (מסכת ב"ב קכא. תוד"ה יום שכלו) שאף שנגזרה הגזירה וכביכול נשבע הקב"ה על כך שכל דור המדבר ימותו (שישים רבוא שבין שנת העשרים לשנת שישים לחייהם), ואכן בכל ליל תשעה באב היו כל אלו האנשים נכנסים ל'קברים' אשר חפרו לעצמם כמו"ש חז"ל (מדרש איכה פתיחתא לג) 'כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא 'יבדלו חיים מן המתים', וכל שהיתה בו רוח חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן' והנה מספר המתים בכל שנה עלה לכדי קצת יותר מט"ו אלף (עי' רש"י ותוס' תענית ל:). ומכל מקום בשנה האחרונה בטלה הגזירה ולא מתו ט"ו אלף האחרונים.

והרי זה וודאי שאין לתאר ואין לשער היאך התפללו בני ישראל (תפלת ערבית) בכל ליל תשעה באב בהשתפכות הנפש מתוך חזרה בתשובה, וכמו שאמרו (אבות ב י) 'ושוב יום אחד לפני מיתתך', כ"ש באותו פרק זמן ממש – מתוך הקבר אשר כבר כרה לעצמו, ואעפ"כ בכל שנה מתו ט"ו אלף, ומדוע, כי עם כל המורא הגדול עדיין היה עולה בדעת כל אחד לחשוב מאן יימר שאף אני בכלל המתים בשנה זו, הרי לא ימותו אלא כט"ו אלף מתוך רבבות מה לי לחשוש שאני בכלל המתים, תפילה כזו עדיין לא ביטלה את הגזירה שיש עמה שבועה⁵. לא כן בשנה האחרונה (שנת הארבעים) שהנותרים ידעו היטב שללא כל ספק הרי הם בכלל המתים, כי לא נשארו אלא ט"ו אלף מתוך כל בני דור המדבר, ומתוך כך התפללו מעומק לבם 'והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית', תפילה כזאת בכוחה לפתוח את כל השערים. הרי לך שעל ידי תפילה מעומק הלב אפשר לקרוע אפילו גזר דין שנחתם בשבועת ה'.

ובזה ביארו בעלי המוסר בדברי המדרש (דבר ב יב) על הפסוק (תהלים כז יד) 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך', הוי מתפלל וחוזר ומתפלל, כלומר, המתפלל ורואה שלא נענתה תפילתו יחזור להתפלל, כי הרואה שתפילתו לא נענתה והוא פונה ל'רופא', לעסקנים או לדודו שבאמעריקע, הרי"ז מורה שהוא סומך על עוד מקורות ישועה מלבד התפילה, אבל אם הוא פונה שוב להתפלל, הרי זה כמכריז רבש"ע, אף אחרי שלא נענית, מ"מ אין לי אדרעס (כתובת) אחר,

והתחזקתם - תשובה בכל עת ובכל מצב

בפרשתן (טו כד), 'והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת, וכתב רש"י לחטאת, חסר א', שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ה י) ואת השני יעשה עולה, וזו [בחטא ע"ז] עולה קודמת לחטאת. ביאר בה הגה"ק החיד"א זי"ע (נחל קדומים) בשם רבינו שלמה אסתרוב זי"ע (בן דורו של הריטב"א והר"ן), דהנה איתא בגמ' (זבחים ז:): 'אמר רבי שמעון חטאת למה באה לפני עולה, לפרקליט שנכנס ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, והיינו, כי החטאת באה לכפר על החטא, ואילו העולה היא כדורון ומתנה כביכול לרצות על האדם, ולא שייך שיביא 'דורון' בעוד החטא קיים, על כן בדין הוא להביא את החטאת תחילה. אמנם לאידך גיסא, רצה הקב"ה להורות כי הוא ית' חפץ בתשובתן של ישראל, על כן דווקא בעוון החמור ביותר - חטא עבודה זרה, ציווה הקב"ה להביא את העולה תחילה, למען ידעו כי השי"ת רואה בחרטה ובשברון הלב, 'ואף על פי שלא הביאו עדיין חטאתם תחיה העולה לריח ניחוח לפניו'.

ויש בזה לימוד גדול וחיוזק עצום למי שחטא ח"ו, ונדרמה לו במחשבתו שאינו יכול לשוב ולהתקרב לאבינו שבשמים, כי היאך יכפר את חטאו אשר חטא ויתקן את אשר עיוות, אכן האמת היא, כי אבינו שבשמים חפץ בתשובתן של ישראל ותיכף בשובו מדרכו הרעה כבר מקבלו, וכל מעשיו הטובים עולים לפניו ית' לריח ניחוח.

ודברי תורה צריכים חיוזק ביותר כנגד אותה 'מכת מדינה' היא הייאוש - שהאדם מתייאש מעצמו, ואחר שנפל ונכשל בחטא חותם עצמו ב'חותמו של...'. בהחלטה כי כבר איננו שווה מאומה... וממילא כבר מותר לו הכל, כי ממילא כבר רחוק הוא מן הקדושה^{טו}. וכה ביאר הרה"ק מזידיטשוב זי"ע בספר 'סור מרע ועשה טוב' (בהקדמה לדרך עץ החיים) בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע בהאמור בפרשתן (טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', שבא הכתוב לומר אף אם נכשלת בעוונות החמורים ביותר אל תתיר את הקשר, עמוד עמוד על משמרתך, ויחשב לך כמי שלא נכשלת מעולם (ואף הפגם עדיין נחשב 'נוסר' כשיחזור בתשובה)^{טז}.

אנה אפנה אם לא לעזרתך... ואכן, משנראה שאינו סומך אלא על ה' לבדו, אז יעזרהו ה' וישמע לקול תפילתו ברחמים וברצון.

יד. והגע עצמך, אדם שנגזר עליו להסתלק מן העולם בקיצור ימים ושנים בהיותו כבן שלוש שנה בלבד רח"ל, ושפך ליבו כמים עד שהוסיפו לו עוד שלוש שנה, ולבסוף מת בן שישים שנה, האם נוכל לומר שלא התקבלו התפילות... והרי חי עוד שלוש שנה... בהם הספיק הרבה ברוח ובגשם.

טו. ונתבאר בספה"ק שזו היתה נפילתם של המרגלים שאמרו 'ונהי בעינינו כחגבים', - שפלות רוח שלא במקומה, אלא אדרבה צריך להתאזר בגבורה ולהאמין בעצמו שגם אם כבר נפל עדיין יש בידו לחזור ולהתעלות בס"ד. וכדאיתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (אבות) לבאר בדברי המשנה (אבות ב ה) 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך', שממשמעות הלשון משמע שביום מותך כבר תוכל להאמין בעצמך, ותמוה לומר כן, אלא ביאור, כי 'יום מותך' היינו יום הנפילה... כשרואה שעומד בצדקו גם בעת השפלה אז יוכל להאמין בעצמו, ולכאורה עדיין לא הונח לנו כל צרכנו, היאך יוכל להאמין בעצמו גם על פעמים אחרות... אלא צריך לומר בכוונת דברי קדשו, שנאמר כאן ציווי לאדם אל תאמין בעצמך אלא ביום מותך, כי בזמן ה'מיתה' והנפילה מחויב האדם להאמין בעצמו שבידו להתחדש ולהתחזק... טז. וכה דקדק הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, שהרי הפסוק מזהיר את האדם שלא לילך אחר לבבו ואחר עיניו, וכדרשת חז"ל שהכוונה היא למינות ולזנות, נמצא שדברי הכתוב נאמרו כלפי איש פחות ערך, שצריך להזהירו על העבירות החמורות ביותר, ואם כן מהו שמסיים לומר 'והייתם קדושים לאלוקיכם', והרי אינו שייך כלל למדרגה גבוהה כזו...

אלא ביאורו, שבא הכתוב לומר לאותו הנאבק ביצרו אל תתייאש ח"ו, הנני מאמין בך שהינך יכול להתגבר ולהתעלות עד למדרגת 'והייתם קדושים', ואף אסייע בידך להתקדש, רק אל תיכנע לאותו יצר הרע המרמה אותך שכבר אין לך כח להילחם, ואתה כבר 'אבוד'... (שיחות החפץ חיים).

שלכאורה יש להקשות, אם כבר נכשל האדם ח"ו בלבבו ובעיניו ופגם בהם וקלקל אותם עד שהתורה מעידה עליו - 'אתם זונים אחריהם' רח"ל, אם כן, היאך ניתן לצוותו ולהזהירו שלא יתור אחרי מחשבת ליבו ואחר מראית עיניו, הרי כבר אין בו לכאורה שום כח שיוכל להחזיק מעמד, וכלשונו מה נשאר באדם שלא יתורו אחריהם. אלא מכאן ראינו, שגם אם הרחיק לכת ח"ו עד שכבר הגיע לדיושם התחתונה והוא נמצא בשאול תחתית עדיין נשאר בו ניצוץ קדוש שמכוחו יוכל להתגבר על יצרו הרע. וכלשון קדשו, זה הבטחת השי"ת שנשאר בכל נפש מישראל ניצוץ קדוש שיוכל להתגבר ולתקן שלא לשמוע ללב ועין.

ובמבואר בספה"ק (ע' להרה"ק רבי פנחס מדינאוויץ זי"ע ד"ה או יאמר הנ' עה"פ ועתה, ישמח ישראל אות א) שבהא גופא נכשלו המרגלים, כי סברו שאחר שכבר נפלו בחטא העגל והמתלוננים לא יוכלו לזכות להיכנס לארץ ישראל ולהיות שם כפי הראוי לקדושתה, וזו היתה טעותם כי לא היה להם להתייאש, וכלשונו של הרה"ק הי"שמה ישראל' זי"ע 'ועונה צדק' כתיב (תהלים מה ה), כי עיקר הכנעה ועונה הוא שיתלהב לבו על ידי זה לעבודת השי"ת ולא שהעונה תביא אותו להמרות רצון השי"ת. נוראות כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע (בספר הזכות) על האמור בפרשתן (טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם',

מין הבאר

שמוע שמעתי ממכירי בעל העובדא, בחור צדיק ששבת לאחרונה את שבתו בכפר אתא אצל כ"ק הר"ש ממאקאווא שליט"א, הרבי ראה שידו של הבחור חבושה במיני תחבושת (באנדאזירען), שאלו הרבי מאי האי, ענה הבחור, כי ביום ל"ג בעומר עלה לאתרא קדישא מירון, ועל הדרך בהיותו 'מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות'... נפל מאחד ההרים הרמים והחליק, וידו נפצעה. אמר לו הרבי אשלם לך בסיפור מעשה.

וכך הוה, (כפי שסיפר הרה"ק רבי מש"י מסא"ג פשעמישל זי"ע ביום ג' חשון תשכ"ז, מובא בי"ר ישראל), הרה"ק מרוז'ין זי"ע ישב בבית הסוהר במשך כעשרים ושנים חדשים, בגמר אותה תקופה הצליח אחד החסידים בעל השפעה ושמנו רבי יחזקאל מזוואניץ לשחד את הממונים ונתנו לו לבקר את הרה"ק במשך כרבע שעה, בהיותו שם אמר לו הרה"ק, חקרתי ודרשתי ולא מצאתי בי שום עוול, רק מעשה אחד שעלי לפייס איש אחד מבני העיר יאס, וכך הוה מעשה, בשנת תקצ"ד נסע הרה"ק מרוז'ין לעיר יאס כדי להשכין שלום בעיר, מאחר שפרצה שם מגיפה נוראה, וצדיקי הדור תלו את סיבת הדבר בגין מחלוקת שפרצה שם בין הרבנים ואנשי הקהילה. מאחר שהעסקנים ידעו כי לרגל ביקורו של הרה"ק יהיה דוחק גדול ונורא, לכן קראו לשוטרי העיר הנכרים שיבואו לשמור על הסדר, אחד השוטרים הטורקיים שהיה בעל כעס וחימה ראה את אחד היהודים כשהוא צופף הכהו השוטר במקלו על ידו ופצע אותו, כראות הרה"ק כי כן הצטער מאד מאד, ובזה אמר עתה הרה"ק לרבי יחזקאל, הגם שלא אני קראתי לשוטרים כלל, אבל מאחר שאני הייתי הגורם לדחק והצפיפות, נמצא שאני גרמתי בלא יודעים לצערו של היהודי, לכן אבקשך, הנני נותן לך מפתח זה, קחנו לביתי ותמסור אותו לבני ביתי שיפתחו ארון פלוני ויוציאו משם צרור אדומי זהב שהבאתי עמי מאותו ביקור ביאס... ושלח משלחת לעיר יאס לפייס אותו יהודי, איני יודע מי הוא, אבל שמעתי אז שקוראים לו וועלוויל דער שיינקער, תן לו את השק של המטבעות כדי לפייסו ולהפיס דעתו, ובקשו ממני מחילה בשמי.

וכן הוה, המשלחת הגיעה ליאס, ואך בקושי מצאו את אלמנת אותו יהודי כי הוא כבר לא היה בין החיים, האלמנה התפעלה מאד, כי אך בקושי זכרה מכל דבר המעשה, כי בעלה לא שם לב על זה, וגם ידו נתרפאה עד מהרה, אבל להפצרת בני המשלחת לקחה את המטבעות, וגם בחרו בעשרה אנשים שיעלו על קברו של ר' וועלוויל לבקש ממנו מחילה, ואכן כעבור זמן מה נשתחרר הרה"ק ממאסרו...

ואמר הרבי לאותו בחור צדיק, הנה שברת את ירך למען כבודו של רשב"י, ועל ידו נגרמה הכאה זו, בוודאי רשב"י יפייס אותך, וימלא ירך מברכות שמים מעל - אם חכם אתה בקש והתפלל על כל משאלות לבך.

ואף אנן נענה ונאמר, ידע כל איש יהודי בעבודתו ותפקידו בעולם הזה, כאשר רבו הנסיונות כהיום הזה עד אין חקר, וכדי לקיים רצון הבורא עלינו לשבר עצמנו, לתת גיו למכות היצר, לשבר הרצונות ותאוות, בוודאי שהקב"ה אשר לכבודו אנו משברים עצמנו, יפייס אותנו בכפלי כפליים טובה וברכה.

וכך הייתה טענתו, אמר להם הקב"ה, וכי יודעים הייתם מה עשיתי אתכם לעיניהם, מי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים, ובוזה גרמו לעצמם העונש של 'במספר הימים אשר תרתם את הארץ'...

ולבאורה צ"ב, שהרי מפורשות אמרו חז"ל (סוטה לה). ומובא ברש"י כאן) שבאזניהם שמעו את הענקים אומרים זה לזה 'נמלים יש בכרם', ואם כן מהו שאמר 'מי אמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים'. כבר ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"מ) שכפי מה שהארם חושב, זאת הוא שומע, והמהלך מתוך הרגשה שהוא נמלה אכן ישמע את בני העולם אומרים בן עליו, וז"ל. כי ע"י שהיו שפלים בעצמם כחגבים לכן בן היו בעיניהם^ט, כי הכל תלוי בעבודת האדם... (עיי"ש).

ולא תתורו - חיוב שמירת העיניים

בפרשתן (טו לט), 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' וגו', והזהיר בזה הכתוב על חובת

וכן היינו בעיניהם - לא יחשוב מה אומרים עליו הבריות **בפרשתן** (יג לג), 'ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם', כאן למדנו פרק ב'עזות דקדושה', וכדרך שביאר הרה"ק מקאצק זי"ע (אמת ואמונה, תצו) כי עיקר הטענה עליהם הייתה מרוע הוסיפו לומר וכן היינו בעיניהם - כי מה אכפת לו לאדם כיצד הוא נראה בעיני הבריות... לך נא בדרכך הסלולה לך, לפי כוחך ומוחק - אל תביט אחריו ולא לצדדיך, מה נפק"מ היא ומה יוסיפו לך מחשבותיו של פלוני אודותיך"...

ובזה יינצל האדם מכל מכשול ומכל חבר רע, שעפ"י הרוב האדם נמשך אחריהם כשאין דרכו ברורה לעצמו, או כשהוא מחפש אחר 'נשיאת חנו' בעיני בני האדם אשר רבות מחשבות חרשו"ח...

וכבר איתא במדרש (במדב"ר טו יא) שהקב"ה וויתר להם לישראל על אומרים 'ונהי בעינינו כחגבים', אבל על אומרים 'וכן היינו בעיניהם' לא וויתר להם,

יז. פעם פגש יהודי את הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע כשהוא מהלך ברחובה של עיר בתל אביב בעודו לבוש בכל ה'שמונה בגדים', מלבושם של בני ארץ ישראל. שאלו הלה, וכי אין מע"כ מתבייש להלך כאן ברחובות אלו במלבוש זה. ענהו רבי מוטל, וכי אדם הנכנס לרפת לעבוד בין הבהמות הוא מתלבש ומראה עצמו כבהמה ברפת, אף אנכי, וכי צריך אני להידמות לכל בעלי הרפש המהלכים כאן ברחובות.

יח. הרי לפינך משל נפלא המבאר היטב למי נדמה האדם התולה עצמו בכל עת 'מה יאמרו עליו' ידידיו ורעיו (מעשה זה מקורו טהור בספרי הקדמונים, ומובא בספריו של הגר"ח קנייבסקי זצ"ל) ומעשה שהיה כך היה, אב ובנו היו מהלכים בדרך, והיה האב מהלך ברגליו ובנו הצעיר רוכב על גבי החמור, עבר שם אדם אחד, ומשראה את אשר לפניו החל גוער בהם ואומר, הא לך בן עז פנים, הוא רוכב על החמור ואת אביו מותיר להלך ברגליו עייף ויגע, מיהרו הללו וקבלו את דעתו של אותו אדם, ירד הבן מן החמור ועלה האב תחתיו.

הלכו עוד קמעה ושוב פגשו באדם אחד, הפעם רגז הלה בטענה, כמה אכזר ה'אב' שנותן לבנו הקטן רך בשנים להישרך ברגליו בעודו שהוא ה'גדול' רוכב כמלך על החמור, שוב קיבלו אלו את דברי האיש, וירד האב מן החמור, אך הבן לא עלה עליו לרכוב, מחמת האדם שצעק ראשונה שאין זה מכבודו של אב, 'וילכו שניהם יחדיו' בצדי החמור. עד שבא אחד והעיר להם, הנה יש לכם חמור ושניהם מהלכים ברגלי, מיהרו האב והבן להעמיס עצמם שניהם כאחד על החמור, מיד פגשו באדם אחר שזעק לעברם מדוע הנכם מצערים בצער בעלי חיים, אדהכי והכי תש כוחו של החמור, עד שבכניסתם לעיר, נכנסו אב ובנו כשהם נושאים את החמור, בין כתפם שכן... כך נראה השומע לקולו של כל הנקרה בדרכו...

יט. שמעו נא למעשה הממחיש ענין זה במציאות החיים, מעשה באברך מן השורה שלא טעם טעם 'חיים' כי בכל עת ועונה הרגיש את עצמו 'דפוק' ושבור, מיותר לגמרי בעולם, הרגשה זו ליותה אותו בשבתו בביתו, בלכתו בדרך, בשכבו ובקומו, כי בהיותו ב'כולל' לא פתח עמו איש בשיחה כלל, גם כאשר דיברו בלימוד מסוגיות הנלמדות הכולל לא היה מי שיכניסנו לתוככי ה'שמועס' (שיחה) משל היה האיש 'שולחן' בביהמ"ד, או עכ"פ ספר קודש שבארון הספרים, גם כשנסובה השיחה בעיני דעלמא לא נשאל האיש מה דעתו ומה הבנתו בענין, גם בצאתו משם לרחובה של עיר לא זכה ל'הבטה' של בריה אחת מבריות העולם, אחד מעוברי אורח לא שאלו כיצד מגיעים לרחוב פלוני, או היכן נמצאת חנות ספרים פלונית... ואפי' נער קטן לא ביקש ממנו שיעבירו את הכביש (road), ולא עוד אלא שבבואו לביתו לא הביט אחד מהשכנים לכיוונו, ואפילו בביתו פנימה הרגיש 'דחוי', כי לא נשאל בביתו 'מה נשמע' כיצד עבר עליך היום.

באר הפרשה - פרשת שלח

שמירת העיניים, והוא חיוב מדאורייתא², וכמו שכתב רבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער ג אות סד) וז"ל, וגם רבים נוקשים ונלכדים בחללם החושים הנכבדים חוש הראות וכו', ונאמר על חוש הראות 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', הוזהרנו בזה שאל יסתכל אדם וכו'. וכן כתב בדרך פקודיך (ל"ת לה חלק הדיבור אות ו)

'שהרבה מהמון העם חושבים כי זה רק ממילי דחסידי ואינם נוהרים מהסתכלות בנשים, תדע ידידי שזה איסור גמור מדאורייתא³ וכו'.

וכבר כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ד ה"ד) לעניין דברים המעכבים את התשובה, שאחד מהם הוא זה

באחד הימים נגלה לעיני האברך 'פרסום' המודיע בראש כל חוצות שחנות הכובעים (קאפלוטשן) במקום פלוני מוכרת עתה קאפלוטשן במבצע (sale) גדול, החליט האברך אכן, מגיע לי קאפלוטש חדש, זה הישן כבר ראה כמה דורות של צדיקים מעתה עליו לפנות מקום ליורשו הבא אחריו, 'אומר ועושה' נכנס האברך וביקש מהמוכר 'קאפלוטש' מכובד ביותר, ובס"ד אחר כמה מדידות הוכרעה הכף לטובת קאפלוטש מסוים, שילם האיש במיטב כספו ונטל את הקאפלוטש, ואחר מחשבה החליט, מדוע אשא בדרכי לביתי את החדש בארגז (פושקע) שלו, אשאיר כאן את הישן ומיד 'חבש כובע החדש בראשו' ויצא מן החנות בארשת רצינות ומכובדות... ויהי לפלא, כי מיד נשאל ע"י עובר אורח היכן דר רב פלוני, גם כמה נערים בקשו ממנו בעיניים מתחננות שיסייע בעדם לחצות את הכביש, בבואו לביתו הקדימו השכן בברכת שלום בסבר פנים יפות, ובהכנסו הביתה פנימה נתקבל בשמחה רבה ובשאלות וחקירות מה שלום מע"כ, כיצד עבר יומו... והוא מצידו החווה באצבעו כלפי מעלה, שוב שואלים אותו להרגשתו והוא מחווה באצבעו כלפי מעלה, אנשי הבית נבהלו – שמא אירע לו משהו... שמא נשתבשה דעתו, מה יום מיומיים שהוא מחווה באצבעו כלפי מעלה שוב ושוב... בלית ברירה שאלוהו על כך, והוא שכמעט בוש ונכלם עד עמקי נשמתו סיפר להם על ה'קאפלוטש' החדש המעטר את ראשו... וכי אינם רואים במו עיניהם את הקאפלוטש הנכבד והמכובד שהוא נושא על הראש, אבל הם לא ראו כל שינוי בראשו, עד שנתברר כי בטעות שכח את הקאפלוטש ה'חדש' בחנות, ועל ראשו השאיר את הישן כמימים ימימה... והנה המתבונן יבין, כי הבריות משיבות ואנשים מתנהגים עם רעיהם כפי מחשבותיו של האדם בעצמו על עצמו, על כן, כאשר זה האברך היה נדמה לו שהוא 'מכובד' שהרי בדמיונו ראה את עצמו מהלך ברחוב העיר עם קאפלוטש מכובד עד מאד, מיד החלו אף הם להביט לכיוונו, לשאול אותו על הרב ועל הכביש, על שלומו ועל הרגשתו, ואף שבעצם לא נשתנה משהו על ראשו שהרי בטעות נשאר עליו הקאפלוטש הישן, מ"מ נשתנה משהו בראשו – שהחל להביט על עצמו כמי ששווה בעולם, אינו מיותר בידיו ולא בידי אחרים, יתרומם מצב רוחו ויבין כי הוא 'שווה' הרבה, ואכן יזכה לכבוד בין הבריות, ואין הכוונה ל'כבוד' שיש לברוח ממנו, אלא ל'יחס' הנותן לאיש העשוי מ'בשר ודם' כח למלא תפקידו בעולם.

כ. וכך כתב המשנה ברורה (סי' עה סק"ז) וז"ל, אבל לענין איסור הסתכלות לכו"ע המסתכל באשה אפילו באצבע קטנה כיון שמסתכל בה להנות עובר בלאו דלא תתורו אחרי עיניכם.

וכן פסק הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל להלכה (אגרות משה או"ח סי' מ) בזה"ל, ויש חיוב על כל אדם להביט כפי האפשר למטה כשהולך בשוק, אך לא באופן שיהיה פרוש קיזאי שיהיה מקיז דם לכותלים ע"י בסוטה דף כ"ב וברש"י שם ד"ה מקיז, עכ"ל.

כא. הבט וראה מה שכתב בש"ך (על התורה) על הפסוק (בראשית לג ה) 'וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך', שיש לדקדק בלשון הכתוב, שעשו ראה את הנשים והילדים ושאל על כולם מי אלה לך ואילו יעקב לא השיבו אלא על הילדים ולא הזכיר מאומה מעניין הנשים [ואף היה יכול לומר לו 'האלוקים חנן את עבדך את אלו' וכיו"ב מבלי להזכיר גם את הילדים, מדוע בחר להזכיר את הילדים ולא את הנשים].

ומבאר בזה"ל, אלא יעקב עשה עצמו שאינו חושדו שנתן עיניו בנשים וכששאל לא שאל אלא על הילדים ולזה השיב על הילדים, עכ"ל, וכלומר שרצה יעקב להראות לו שאינו חושדו שהסתכל בנשים – שלא לביישו, ע"כ הזכיר בפירוש 'הילדים' אשר חנן אלוקים, כמי שברי לו שכל השאלה לא היתה אלא עליהם. ויש ללמוד מכלל הדברים שאפילו כלפי עשיו הרי זה גנאי וגנות אם נכשל בהסתכלות...

וכבר מצינו כזאת בדברי חז"ל (ויק"ר כד ו) על מה שאמרה האשה השונמית על אלישע 'הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא' (מלכים ב' ד כו), ומנין ידעה שהוא קדוש, 'רבי אִיבון אמר מלמד שלא הביט בה מימיו', ומכאן אמרו 'כל מי שגודר עצמו מן הערוה נקרא קדוש', הרי לך, שהכל תלוי בשמירת העיניים, שאם שומר על עיניו נקרא קדוש, ואם לאו...^כ.

בה אמר הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע בשם הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע על הפסוק (לעיל ט

שנכשל בראיות אסורות, וכלשון קדשו, והוא אינו יודע שראיית העיניים עוון גדול^{כב} שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, עכ"ל^{כג}.

נודע מה שכתב ה'ראב"ד' (בעלי הנפש שער הקדושה) הראשון לכל הגדרים הוא שמירת עינים^{כד}, דמתוך שענינו שמורים לבו שמור, ומתוך שענינו ולבו שמורים בולו שמור^{כה}. אבל אם אינו שומר את עיניו רח"ל הרי ודאי שיפול ויכשל, וכמו שאמרו חז"ל (במדב"ר י סב) 'עין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים'.

כב. נוראות מצינו בתורתו של הגר"א זי"ע (אמרי נועם ברכות סא.) על הא דאיתא בגמ' (שם) 'אחורי ארי ולא אחורי אשה', וז"ל, אחורי ארי, אף על פי שעובר על לא תרצח, דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם, מכל מקום הוא יותר טוב משיעבור על לא תנאף והוא אחורי אשה, ודי בזה למתבונן...

מסופר על הגאון ר' זלמל'ה מוואלוז'ין זי"ע תלמידו של הגר"א מוויילנא זי"ע שכשהוכרח לילך ברחובות העיר ווילנא היה מהלך בצידי הרחוב תחת המקום אשר היו צינורות מקלחים שופכים, משנשאל על מנהגו זה שהרי קרוב לודאי שאסור להרהר שם בדברי תורה, והשיב להם, כי אם יהלך באמצע הדרך יעבור על מה שאמרו חז"ל 'אחורי ארי ולא אחורי אשה', 'על כן אני בוחר הרע במיעוטו לילך דרך זו' (הובא בתולדות אדם). וללמדנו כי מוטב להרהר בשופכין מאשר להרהר ב...

וכבר פירש הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (שבועות) בשם אביו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע הלשון שנאמר ב'אקדמות' למחזי באנפא עין כות גירי קשתא, שישמור את עצמו מהסתכלויות אסורות כמו שרוצים לירות בו והכדור נגד פניו. כג. שמעתי מנכדו של הגאון בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל ששמע מבעל המעשה, אחד מתלמידי זקנו המתגורר בעיר הבירה לאנדאן (לונדון) עמד להכניס את בנו בנועם עול תורה ומצוות בחדשי הקיץ, ונכספה נפשו אשר הנחת תפילין הראשונה של הנער תהיה אצל מורו ורבו הנערץ, וכבר כמה חדשים מקודם שאל את הגר"ש וואזנער וניאות לדבר, אך אמר לו שיתקשר אליו שבוע קודם זמן הנחת התפילין בשנית, ואכן שוב חזר ושאלו, אך לתדהמתו השיב הרב וואזנער בלאו... אמר 'אבי הבן', כי לבנו יקירו תגרם עגמת נפש מרובה אחר שכבר היה בטוח שיזכה שפוסק הדור יניח לו את התפילין בקדושה ובטהרה, נענה לו הרב וואזנער, כי כל אותה התעלות רוחנית שתהא לו אינה שוה אם יכשל פעם אחת בראייה אסורה בהיותו במטוס (עראפלאן) או בשהותו בשדה התעופה (עירפארט) שהם מקומות מועדים לסכנה, ויצא שכרו בהפסדו... חזר האב ואמר, שכבר רכש שני כרטיסים ואולי יש להקל במקום הפסד מרובה... השיב לו הרב וואזנער, אעפ"כ שום דבר לא שווה כנגד מכשול של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אפילו פעם אחת (ויעץ לו לתלות את שני הכרטיסים לקשט בהם ביתו, למען יזכרו ימים רבים בשבח וגדולת שמירת העיניים, כי היה עדיף לוותר על הנסיעה הלזו לטובת שמירת העיניים).

כד. וכך רמז לה הרה"ק מקאברין זי"ע בפסוק (צפניה ג כ) 'בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה'', בשובי את שבותיכם, בגשת היהודי אל עבודת התשובה, בראשונה יקח את עצמו לעיניכם, לשמירת העיניים, ומשם יעלה לכל שאר המדרגות.

עפי"ז נתן הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע טעם לשבח במנהג ישראל תורה (ומקורו בברכות יג:) לכסות את העיניים בשעת קריאת שמע, כי תחילה וראש ויסוד לכל 'קבלת עול מלכות שמים' הוא בשמירת העיניים, על כן כשעומד לקרוא ק"ש ולקבל עול מלכות שמים יקדים תחילה לעצום את העיניים...

כה. וכתב 'המגיד מבריסק' בספרו 'מחזה עיניים' (נדפס לפני מאה ועשרים שנה, תרס"ב) רמז לדבר בלשון חז"ל (תענית כד.) 'כלה שענייה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה', ומרמז לכל אדם, אם עיניו יפות כלומר, שמורות כהוגן, הרי זה מורה שכל קומתו שלימה ובכל גופו הנו שמור, ולא יהא צריך בדיקה אחריו.

כו. ורמז לדבר איתא מהרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (ליקוטים, ד"ה אותיות) על סמיכת האותיות סמ"ך עי"ן פ"ה צדי"ק, כי אות הסמ"ך סגור מכל צדדיו, ומרמז כאשר תסגור (כאותו הסמ"ך) עיניך (אות עי"ן) שלא להסתכל ברע ח"ו, גם

באר הפרשה - פרשת שלח

סופו ש'תעיתי כשה אובד'... ועוד אמר שמהאי טעמא נאמר מזמור 'אשרי תמימי דרך' ב'תמימי אפי', שהנמצא בדרך עליו לעקם את הילוכו בשמונה דרכים צדדיים בכדי לשמור על טהרת נפשו לבל יכשל חלילה.

נוראות מפורש בזה"ק (תיקו' תיקון ע' דף לא.), וכל דינין תליין בדיבורא, וכן בעינין, כמו דאוקמוה מארי מתניתין (ב"ב קלא.) אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, עכ"ל. כלומר, שדינו של אדם תלוי בשמירתו על עינוי ופיו.

י) 'והאיש אשר הוא טהור וברך לא היה', שהאיש אשר הוא טהור שמע מינה כי בדרך לא היה, כי הדרכים בחזקת סכנה^כ (הובא באבני זכרון, ליקוש, אות קיא.) ומוסיף עפ"י (שם, אות קמז), כי מצינו ב' פעמים 'אשרי', א. בתפילה אומרים 'אשרי יושבי ביתך' ומסיימים בו 'תהילת ה' ידבר פי', ובפרק קי"ט פותחים ב'אשרי תמימי דרך' ומסיימים 'תעיתי כשה אובד', לומר לך, שהמקיים 'אשרי יושבי ביתך' הוא יושב בבית ושומר על עינוי, זה האיש קדוש וטהור ובדיו לספר בתהילות ה', לעומתו מי שנמצא בדרך ועומד במקום הסכנה

תסגור פיך (אות פ"ה) שלא לדבר דבר רע אז תהיה צדיק (אות צדיק). עכ"ל. והרי שאי אפשר להיות 'צדיק' מבלי שיעצום עינוי מראות ברע.

הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע דקדק בלשונות הכתובים (לט-מ) 'וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוקיכם', שלכאורה צריך ביאור מדוע לא אמר והייתם קדושים לאלוקיכם אחר אומרו 'וזכרתם את כל מצוות ה'', כדרך שאמר אחרי 'למען תזכרו וגו'.

אלא מכאן הוכיח דבר נורא, כי קיום כל המצוות כולם אינם מקדשים את האדם אם אינו נזהר בגדרי הקדושה, ורק אחר שאמר הכתוב (בפסוק מ) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' אז ניתן לומר כי יזכה להיות קדוש לאלוקיו (שביבי לב להגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל ששמע מפ"ק של החפץ חיים).

כז. מסופר שתלמידי הגר"א אמרו לרבם 'וכי חכמה היא להיות מסוגר בחדר ולעסוק בתורה', השיב להם כי הקב"ה אינו מחפש 'חכמות'..., כלומר שאף אם מעלה יתירה יש למי שהולך ברחובות עיר ושומר על עינוי, אך אין הקב"ה חפץ שיביא האדם ניסיונות על עצמו.

סיפר הגאון רבי פנחס עפשטיין זצ"ל ראב"ד העדה החרדית בעיה"ק ירושלים, שכשהיה אברך צעיר לימים עלה הרה"ק רבי שמחה בונים מאוטוואצק זי"ע לאה"ק, והלך ברחוב ומשמשי הלכו לפניו לסלק את הנשים, ותמה רבי פנחס במחשבתו מה ראו לעשות ככה שלא כדרך כל הארץ, ותוך כדי שהרהר בדבר פנה אליו הרה"ק ואמר לו 'אברך, וכי שכחת מה אמר שלמה המלך 'אל תהי חכם בעיניך' (משלי ג ז), בעיניים לא עושים 'חכמות'...

שמעתי מאברך חשוב וצדיק, לבאר בלשון הכתוב 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם', והינו שהתורה מעידה שהאדם נכשל בזה, ולכאורה קשה, שלא מצאנו כן בשאר מצוות התורה, שם לא נאמר לא תחמוד אשר אתה חומד, או לא תרצח כי רוצח אתה וכו', ומאי שנא באזהרה זו יותר משאר האזהרות. אלא ביאורו, שבשאר לאווין אכן, יש בידי האדם להשמר מהלאו, בעצם ההחלטה וההנהגה שלא לעבור על הלאו, ודיו. אבל בעיניים הללו אומרת התורה – אשר אתם זונים, אין מציאות שלא תכשל, אם לא שתעמיד על עצמך גדרים וסייגים, לעמוד על משמר ה' ולא תתורו'.

כח. מעשה בבחור אשר נכנס אל הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע והתאונן בפניו שקשה עליו ההליכה ברחוב וביקש עצה והדרכה, נענה לו ה'לב שמחה' מיניה וביה, אם קשה ללכת אזי באמת אין הולכים... כמי שאומר שאם אינך יכול לשמור על עצמך אסור לו להכניס עצמך למקום סכנה. ושתק זמן מה והוסיף לאמור שאם בדרך הילוכו מהרהר הוא בלימוד אזי הראייה אינה ראייה, שמאחר שמוחו 'תפוס' במחשבת הלימוד הרי אינו 'רואה' דברים אחרים ולא נקלטים במוחו, ובפרט שמאחר שעסוק בתורה אזי אין ערך אצלו לדברים מאוסים, וכמו שאין יודע כמה 'חתולים' מסתובבים ברחוב, שאינו מביט עליהם כלל כי אין להם שום חשיבות וערך.

כט. לעומתו אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שהזוכה להיות תמים ושלם גם כשהוא מהלך בדרך אשריו ואשרי חלקו וזוכה לתמימי אפי – שמתעלה שמונה פעמים יותר מכאשר היה בבית ופניו מאירות פי שמונה.

ל. כבר הבאנו מה שאמר הרה"ק הבית אברהם זי"ע (חנוכה נר ד ד"ה ולא) שאיסור הסתכלות נאמר בתורה בלשון ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים, והוא גם מלשון 'מזונות', כי המזין עצמו בהסתכלות אסורה

באר הפרשה - פרשת שלח

לְעֹמֶת וְאֵת לֵא, מִה רַב טוֹב הַשָּׂכָר הַטּוֹב אֲשֶׁר הִקְבֵּה מִשְׁלֵם לִירָאִיו הַשּׁוֹמְרִים עֵינֵיהֶם בַּקְדוּשָׁה וּבִטְהָרָה, וְכִמו שִׁכְתָּב רַבִּינוּ יוֹנָה (אֵנֶרֶת הַתְּשׁוּבָה י"ט כ) 'וְאֲשֶׁר לֹא נִשָּׂא עֵינָיו זֹכֶה וְתַחֲזִינָה עֵינָיו בְּנוֹעָם ה' מִדָּה

בְּנֵגֶד מִדָּה לֵב, שִׁכַּךְ אִמְרוּ רַז"ל (וִיקָר כג יג) כֹּל הַכּוֹבֵשׁ עֵינָיו מִן הָעֲרִיּוֹת זֹכֶה וּמִקְבֵּל פָּנֵי שְׂכִינָה לֵב, שְׁנֵאִמְרוּ (יִשְׁעִיָּה לג טו) עֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בָּרַע, וְנֵאִמְרוּ אַחֲרָיו (פִּסְקוּ יז) מִלֵּךְ בִּיּוֹפִיו תַּחֲזִינָה עֵינֶיךָ לֵד.

רַח"ל 'מִזִּיק לוֹ לִפְרִנְסָה', וְרִמְזוּ זֹאת בְּמֵה שֶׁאִמְרוּ (סוֹטָה מ"ח.) שֶׁמִּשְׁבֹּטֵה טְהָרָה נִיטֵל טַעַם הַפִּירוֹת, כִּי הָאֵל בָּהָא תִּלְיָא. וְלִכְּן נִקְרָא בַּחֲז"ל (בִּרְכוֹת כ. זבחים ק"ח:), 'זֵן' עֵינָיו מִדְּבַר עֲבִירָה, שֶׁלֹּא נֵאִמְרוּ כֵּן עַל הַמִּדְּבָר לֵה"ר 'זֵן' פִּיו וְכִי"ב. וְלֹא דוּקָא ב'מִזִּינוּ' אֲלֵא גַם ב'חִי', פַּעַם נִכְנַס בַּחֲזֹר לִהְרָה"ק ה'בֵּית יִשְׂרָאֵל' זִי"ע וְקִבֵּל בְּפָנָיו ש'מִקְבֹּל' פְּלוּנִי אִמְרוּ לוֹ שִׁישׁ עָלָיו הִרְבָּה 'עֵין הָרַע', אִמְרוּ לוֹ הִרְבִּי, שִׁמְעֵנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתָּא בְּגִמְרָא (ב"מ ק"ז:) 'תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵה מֵתִים בְּעֵין הָרַע וְאֶחָד בְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ, פִּירוֹשׁ, תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵה (מִתּוֹךְ מֵאָה) מֵתִים עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא שָׁמְרוּ עַל הָעֵינַיִם כִּרְאוּ...'

מִן הַבָּאֵר

צֵא וְלִמַּד מִתֵּן שְׂכָרָם שֶׁל אוֹתָם הַשּׁוֹמְרִים עֵינֵיהֶם בַּקְדוּשָׁה וְטְהָרָה מֵהָא דְּכִתִּיב (יִשְׁעִיָּה לג טו-טז) 'וְעֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בָּרַע, הוּא מְרוּמִים יִשְׁכּוֹן וְכו' לִחְמוּ נִתֵּן מִימֵינוּ נִאֲמָנִים, וּפִירְשׁ רַש"י 'לִחְמוּ נִתֵּן - לֹא יֵהָא מִבְּקֵשׁ לֶחֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם יִסְפִּיקוּ לוֹ מִזֶּן, מִימֵינוּ נִאֲמָנִים - מִקּוֹר מִימֵינוּ לֹא יִכָּזֵב, כְּלוּמָר זִרְעוּ יִגְדֵּל וְכָל צִרְכֵּינוּ יִסּוּפְקוּ.

כֹּה אִמְרוּ הִרְה"ק ה'בֵּית אֲבִרָה' זִי"ע (בַּהֲעֵלוֹת ד"ה וְהִמְנוּ) לִפְרֹשׁ בַּלְשׁוֹן הַכְּתוּב (י"א ז) 'וְהִמְנוּ כִּזְרַע גֹּד הוּא וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדוּלָח', כִּי 'הִמְנוּ' רִמְזוּ לִשְׁפַע הַפְּרִנְסָה, וְאִימְתִּי זֹכֶה לִמְנוּ' כְּשֶׁעֵינוּ עֵין הַבְּדוּלָח בְּשִׁמְרִיתוֹ עַל טוֹהַר הָעֵינַיִם, וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל, הַפְּרִנְסָה הִיא לִפִּי שְׁמִירַת טְהָרַת הָעֵינַיִם, וְכָלֵל מֵה שֶׁמִּמֶּלֶא תְּאוּוֹת וְעֵינָיו בְּרִאיוֹת אֲסוּרוֹת וּמִלּוֹי תְּאוּוֹתָיו כֵּן מִנְכִּים לוֹ מִפְּרִנְסָתוֹ וְהַנֶּאֱמָר וְרוּחוֹ שֶׁל הֵיטֵר, וּמִידָה טוֹבָה מְרוּבָה בְּשִׁמְרַת עֵינַיִם תִּתְּרֶבָה פְּרִנְסָתוֹ.

וְאִילוּ הִרְה"ק ה'דְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל' זִי"ע (כִּלְלֵי דְאוֹרֵייתָא) רִימְזוּ לֵה בְּלִישְׁנָא דְקִרָא (שְׁמוּאֵל א' טז ז) הָאֲדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו וְה' יִרְאֶה לְלִבִּי, כִּי הִנֵּה 'לִבִּי' ר"ת לֶחֶם בְּגֹד בֵּית, וְהֵן הֵן כָּל צִרְכֵּינוּ שֶׁל אָדָם, וְר"ל אִם הָאֲדָם יִרְאֶה לְשִׁמּוֹר עַל הָעֵינַיִם אִזִּי ה' יִרְאֶה וְיִדְאָג לוֹ לְכָל צִרְכֵּינוּ, וְאִין מַחְסוֹר לִירָאִיו... וְכֵן מִתְּאֵמָרָא בְּשֵׁם צִדִּיקִי קִמְאִי זִי"ע לְדִרוֹשׁ בַּלְשׁוֹן הַכְּתוּב (תְּהִלִּים קמ"ט) 'עֵינִי כָּל אֵלֶיךָ יִשְׁפְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵיתוֹ, אֵל תִּקְרִי יִשְׁפְּרוּ אֲלֵא יִשְׁפְּרוּ, ר"ל, שֶׁאִם 'מִשְׁבֵּר' אֶת עֵינָיו אִזִּי יִתְקִיִּים בּוֹ 'וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵיתוֹ, שְׁזֹכֶה לִפְרִנְסָה...'

לֵא. כָּלֵל הַדְּבָרִים הוּא כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּמִלְצָה, לֹא כְּמִידַת עוֹלָם הַזֶּה כִּךְ מִידַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁכֵּן בְּעוֹלָם הַזֶּה הַדִּלְקָת אֹרֶם הַמְּנוּרָה הַקְּבֻעָה בְּתִקְרָה אוֹ בְּכוֹתֵל הִיא עַל יְדֵי שְׁמִגְבִּיָּה וּמִרִים אֶת הַכְּפִתּוֹר הַמִּיּוּחָד לְהַדְלִקָה הָאוֹר (מִתַּג), וְאִילוּ הַמְּוִרִיד וּמִשְׁפִּילוֹ הִרִי הוּא מַחְשִׁיךְ וּמִכְבֵּה אֶת הָאוֹר, אֲכֵן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הוּא בְּבַחֲיוֹ 'עוֹלָם הַפּוֹךְ', שֶׁהַמְּוִרִיד אֶת עֵינָיו - מֵאִיר אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּאוֹר יִקְרוֹת, וְאִילוּ הַמְּגַבִּיָּה אֶת עֵינָיו ח"ו מִבֵּיא חֲשִׁיכָה גְּדוּלָה..

לֵב. ה'רִאשִׁית חֲכָמָה' (שַׁעַר הַקְּדוּשָׁה פ"ח בְּשֵׁם תִּיקוּ"ז תִּיקוֹן עוֹ דָּף קכ"ח.) מְרִמְזוּ בְּגוּוֹנֵי הָעֵין, שֶׁהַלּוֹבֵן שֶׁבְּעֵין הוּא הַמְּוִרָה עַל יָם הָאוֹקֵינוֹס הַמְּסוּבָב אֶת הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, לְאַחַר מִכֵּן הַצָּבַע הַבָּא אַחֲרָיו מוֹרָה עַל הִיבְשָׁה וְכָל מִדִּינוֹת הָעוֹלָם, הַגּוּוֹן הַבָּא אַחֲרָיו מוֹרָה עַל עֵיר הַקּוֹדֵשׁ 'יְרוּשָׁלַיִם' שֶׁהוּא הַמְּקוֹם הַמִּיּוּחָד וְהַמְּקוֹדֵשׁ שֶׁבְּעוֹלָם, וְיֵבֶת הָעֵין מוֹרָה עַל 'בֵּית קִדְשֵׁי הַקְּדָשִׁים' שֶׁהוּא הַמְּקוֹם הַמִּיּוּחָד וְהַמְּקוֹדֵשׁ בְּיוֹתֵר... נִמְצָאֵת לְמַד נִרְאוֹת, שֶׁבָּאֵם אָדָם פּוֹגַע וְסוֹקֵר בְּעֵינָיו דְּבַר שֶׁאִינוּ בְּטוֹב, הִרִי הוּא פּוֹגֵם וּמִטְמֵא תִּיכָף בְּבֵית קִדְשֵׁי הַקְּדָשִׁים, בְּמִקּוֹם הַמְּקוֹדֵשׁ בְּיוֹתֵר, כְּמֵה נִרְאִים הַדְּבָרִים... וּמִכָּלֵל זֶה נִשְׁמַע גַּם לְהִיפֵךְ, שֶׁהַמְּקֹדֵשׁ עֵינָיו הִרִי הוּא גּוֹרֵם לְהִשְׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה בְּתוֹכּוֹ.

וְכִבְרָה הִיָּה מַעֲשֵׂה אֲצֵל הִרְה"ק ה'בְּבֵא סֵאלִי' זִי"ע שֶׁגִּילָה פַּעַם לְאַחַד שִׁידוּעַ הֵיכָן הִיָּה בְּשַׁעַת פְּלוּנִי וְרָאוּ בְּעֵלִיל שְׁרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ מִדְּבַר מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ, כְּשֶׁשְׁאַלּוּהוּ כִּיצַד זָכָה לְגִלּוּיִים נִשְׁגָּבִים אֵלּוּ, הִשִּׁיב, כֹּאֲשֶׁר שׁוֹמְרִים עַל הָעֵינַיִם מִלְּרִאוֹת דְּבָרִים שֶׁאֵין צִרְיָכִים זֹכִים שִׁפְתָּחוּ הָעֵינַיִם לְרִאוֹת מִרְאוֹת אֲלוֹקִים.

רִמְזוּ נִפְלָא שְׁמַעְתִּי לְאִמּוֹר, שֶׁהִנֵּה 'טַעַמִּי הַמְּקָרָא' עַל תִּיבּוֹת 'וְלֹא תִתּוֹרוּ' הֵם 'אֲזֵלָא גְרִשׁ', כִּי זֶה שְׁרַח"ל אִינוּ נִזְהָר מִלְּקִיִּים בְּעַצְמוֹ 'וְלֹא תִתּוֹרוּ' הִרִי מִגְרִשׁ הוּא אֶת הַשְּׂכִינָה ח"ו, וְגַם הוּא עֲצָמוֹ נִידוֹן בְּגִירוּשִׁין, וְהַדְּבָרִים אִמּוֹרִים

באר הפרשה - פרשת שלח

יה"ר שנוכה להאמין בהשי"ת ולהושע בדבר ישועה ורחמים, להיות שמורים ברוח ובגשם בכל זמן ועידן ונאמר אמן.

ביותר כלפי ה'כלים' הטמאים והמשוקצים אשר מביאים את האדם לאבדון, 'מתגרש' מעצמו ומביתו וד"ל, אכן אם יעמוד על המשמר לקיים 'ולא תתורו' אזי 'אזלא' – ילכו להם ה'גירושין'...

לג. כתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בא"ח, חלק ההלכות שנה א' פתיחה לפרשת ואתחנן), שעיקר התענוג בעולם הזה הוא ממאכל ומשתה, ואילו בגן עדן התחתון ההנאה היא מהריחות הטובים שיש שם, למעלה ממנו בגן עדן העליון, העיקר הוא מחוש הראייה, שבו צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה, וסימן לדבר הוא פני האדם, שהפה נמצא למטה ומעליו עומד האף ועל כולם שוכנים שני העיניים, וכך 'למטה' בעוה"ז העיקר הוא הפה – המאכל והשתיה הנכנסים דרך הפה, מעל העולם הוא ג"ע התחתון בו ההנאה היא מהאף בחוש הריח, ולמעלה למעלה ההנאה היא מהעין. מעתה תבין, כמה יש לו לאדם לשמור על בבת עיניו שלא לפגום חוש הראייה, בכדי שיוכל לראות באור פני מלך חיים כשיגיע למקום מנוחתו לאחר אריכות ימיו ושנותיו.

לד. כתב ה'מגיד מבריסק' (גיא חזיון בתוך 'מחזה עיניים') אשר אחד בא לפני אחד מגדולי דורו וביקש ממנו עצה וסגולה לזכרון, כי מרגיש בעצמו אשר חוש הזכרון הולך ונחלש מיום ליום ל"ע, נענה לו אותו גדול, מה לך לבקש ממני עצות כאשר אתה בעצמך אומר 'פעמיים באהבה' בכל יום תמיד את העצה הטובה לזכרון, והיא 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו' למען תזכרו'... ומביא שם 'כי ההסתכלות בעבירה והרהורי עבירה הם המה מאבדים כח הזכרון מכל אדם, ודבר זה ברור ומוסכם מכל חכמי הרפואה' [כע"ז הובא ב'סיפורי חסידים' על אחד שביקש מהרה"ק מקאצק זי"ע סגולה לזכור תלמודו].

וכתב עוד כמין ראייה וזכר לדבר, שהנה מצינו בגמ' שני אמוראים שהיו מופלגים בכח זכרונם, והם רב יוסף וכמו שמצינו (ברכות סד.) שנקרא 'סיני', ופירש רש"י על שם 'שהיה בקי בברייתות הרבה', וכן רב ששת וכדאיתא בגמ' (עירובין סז.) שרב חסדא היה נרתע מבקיאותו של רב ששת, ושניהם היו סומים בשתי עיניהם...

הביטו וראו במעשה פלא והפלא שהיה לפני ג' שנים בימים ההם בזמן הזה, כפי שקבלנו ממרא דעובדא, הלה הינו איש צעיר לימים, אשר עבר עליו תקופת זמן שחוש הזכרון נחלש אצלו מאד, ול"ע הרבה לשכוח הן דברי תורה והן להבדיל בעניינא דעלמא, גם סבל בנוסף מכמה ענייני בריאות, מלבד ה'פרנסה' שלא היתה אצלו כראוי, והחל לחקור ולדרוש ברופאים להבין מהי סיבת השכחה שאחזה בו ומה ניתן לעשות לחזק ולשפר את ה'זכרון', בדקו אותו בבדיקות שונות, וכולם העלו חרס בידם, ממש כסומים המגששים באפילה, עד שביום ג' פר' שלח תשפ"ג אמר לו הרופא שאחרי כל הבדיקות עדיין עומדים באותו מקום שהיו בתחילה, ונשאר בצע"ג...

ביום חמישי של פרשת שלח הקשיב הלה ל'שיעור' בענייני הפרשה, ובתוך הדברים נזכרו דברי ה'מחזה עיניים' הנ"ל ונכנסו הדברים לעמקי לבבו... ועשה לעצמו 'חשבונו של עולם' האם הוא שומר על העיניים אם לאו, ונוכח לראות בעצמו שאכן הפסיק לעמוד על המשמר... ולדאבון לב עיניו מופקרות והוא נכשל בקביעות, מיד קיבל על עצמו להיכנס לספר לוחמי מלחמות ה' ולחזור לשמור על העיניים, ולחזוק הדבר קיבל על עצמו גם ללמוד בספר 'מחזה עיניים', כשאותו רצון עז להחזיר לעצמו את חוש הזכרון גובר על פיתויי היצר הרע, ואכן לא עברו ימים אחדים וכבר החל להרגיש בעצמו שיפור ניכר הן במצב הזכרון והן בשאר ענייני הבריאות (ולראשונה מזה עידן ועידינים שחשבון הבנק לא היה במינוס)...

ישקו העדרים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג טז)

ביאר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסדנר זי"ע (חשבה לטובה בפרשתו) שמכיוון שראה משה שתמיד הולך הוא ואומר 'הושע, הושע', רבש"ע אנה ממך הושיעני, שכן הוא פירוש תיבת הושע, נענה משה ואמר 'הושע', מובטח הוא שיושיעו הבורא, כי מי שעיניו נשואות תמיד אל ה' בתפילה אין ספק שישמע א-ל ויענהו.

פעם נסע מרן הבעש"ט הק' זי"ע יחד עם כמה מתלמידיו, על אם הדרך ציוה הבעש"ט לפנות לעיירה פלונית, לבית פלוני. בהגיעם מצאו לפנייהם בית רעוע וישן המט ליפול, באותה שעה לא היה בעל הבית בביתו, אמר הבעש"ט לתלמידיו שיבקשו מאת בעלת הבית מזון עבורו, ויעשו התלמידים כדבריו, אך היא ענתה שאין לה בביתה אלא מעט גבינה ולחם עבש אשר היא משמרת לבעלה לכשישוב מעבודתו בשדה, ויצוהם הבעש"ט שובו אליה ואמרו לה שהרבי מבקש לאכול, מכיוון שכן, לא סירבה יותר בעלת הבית, ושלחה אל הבעש"ט את מעט האוכל ששמרה לבעלה. לאחר מכן ביקש הבעש"ט שיתנו לו מקום ללון, שוב ענתה בעלת הבית שאין איתם מאומה זולתי מעט תבן השמור לבעלה לשכב עליו. אף בזאת נענה הבעש"ט ושלח לומר, כי נצרך הוא למעט תבן זה, ותתן להם בעלת הבית את התבן...

אדהכי והכי חזר הבעל מעבודתו הקשה, דיברה לו האשה כי בא הרבי ולקח הן את מאכלו, הן את התבן למשכבו... בצר לו יצא האיש את פני הבית, נשא עיניו השמימה וזעק אל הבורא כל יכול, אבי, אבי, הבט נא וראה כי אין לי מאומה, אף לא מעט אוכל לאכול, וחסר מקום לינה אנכי, רחם נא עלי, ותן לי מחייתי בריווח. עוד באותו ליל עזב הבעש"ט עם תלמידיו את הבית והמשיכו בדרכם.

עברו כמה ירחים, ושוב נסע הבעש"ט עם תלמידיו, וציווה לפנות אל בית ארמון יקר ומפואר, ויסעדו לבם בבית האיש בעל הארמון, לאחר מכן שאל הבעש"ט את תלמידיו אם מכירים המה את בעל הבית, הביטו התלמידים בפניו, ונזכרו כי הנה עומד לפנייהם אותו עני מלפני כמה ירחים - אותו בעל הבית שהבעש"ט אכל את לחמו האחרון, ויתמהו היאך נהפך במהרה לעשיר בעל נכסים כזה, נענה הבעש"ט ואמר לעשיר, ספר נא את השתלשלות עשירותך, ולאחר מכן אספר אני איזה דבר. פתח האיש וסיפר, מראש מקדם הייתי סוחר ביין, ופרנסתי הייתה ברווח, עד שנתהפך עלי הגלגל והפסדתי בעסקי היין, ונשבר מטה לחמי, וכבר הוצרכתי לעבוד עבודת פרך בשדה תמורת פרוטות זעומות. והנה למחרת היום שהיה הבעש"ט בביתי, דפק משרתו של הפריץ בדלת הבית, באמרו שהפריץ שלחו לקנות יין - לרגל מסיבה גדולה הנערכת בביתו, והוא נצרך דייקא לייני, אמרתי לו מדוע נטפלת אלי, הרי זה מכבר שאינני 'סוחר היין' שבעיר. אך הלה

ישקו העדרים

לא הרפה ממני בשום אופן, עד שהורדתיו אל 'בית היין' והראתיו כי כל החביות עומדות ריקניות מיין, זולתי מחצית החבית אחת שהנני נצרך עבור עצמי לקידוש והבדלה, ולא אוכל למכרו.

ועדיין לא עזבני 'פגע' זה, והתעקש שאמכור לו מייני, על כן לקחתי טיפה אחת של יין מתוך מחצית חבית זו, שפכתייה אל אחת מהחביות הריקות, ומילאתי אותה במים עד גדותה. מה עשה הקב"ה, הכניס ריח גן עדן במרתף היין ולמים המהולים במעט היין נתן טעם של יין ערב ומשובח, עד שבשעה שטעם הפריץ מהיין היללו ושבחו, ומיהר להזמין אצלי עוד כמה וכמה חביות. כאשר הבנתי את אשר לפני דרשתי עבור כל חבית כזאת סכום הגון כפול שמונה, והפריץ לא היסס לשלם, כי גדול היה חשקו ביין. והנה יצאה השמועה בין בני העיירה, כי יין ערב וטוב נמצא בעיר, וכל בני העיר נקבצו עלי לקנות מהיין, שלא היה אלא טיפת יין במים רבים, ובתוך כמה שבועות הרווחתי הון רב כדי עשירות הגונה, ובניתי לי זה הארמון וכו' וכו', כדרך בעלי בתים ועשירים פה קהילתנו קודש...

נענה הבעש"ט ואמר, עתה אען ואומר אני את חלק הראשון ממעשה העשירות הזאת, כי זה עידן ועידנים שפסקו לך משמיא עשירות גדולה, אך היות ולא בקשת על כך מלפני הקב"ה על כך לא באה העשירות לידך. והנה בראש השנה העבר עלינו לטובה בא השטן וטען שיסלקו מעליך את מתנת העשירות אחר שעברו כבר כמה שנים ולא ביקשת על זה. אך אני טענתי לעומתו שהנני מקבל על עצמי לגרום שתבקש על כך, וכאשר ראו עיניך, באתי אל ביתך ולקחתי מעמך את פירווי מאכל האחרונים אשר לך, ואף גם את מעט התבן שהיה בביתך, עד שבצר לך ומצאוך כל הדברים האלה יצאת השדה וזקת אל בוראך מקרב הלב, ומיד נושעת והגיעה אליך העשירות שהיתה מוכנת עבורך מזה זמן זמנים, אלא שלא באה אליך מחמת שלא התפללת.

